

Çocukluk çağı epilepsilerine karşı toplumsal tutum ölçeği geliştirilmesi: geçerlik ve güvenilirlik çalışması

Developing a scale of social attitude towards childhood epilepsies: a validity and reliability study

✉ Kürşat Bora Çarman¹, ✉ Didem Arslantaş², ✉ Engin Karadağ³, ✉ Coşkun Yazar¹, ✉ Meltem Dinleyici⁴, ✉ Aleattin Ünsal²

¹Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Tıp Fakültesi, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, Çocuk Nöroloji Bilim Dalı, Eskişehir, Türkiye

²Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Eskişehir, Türkiye

³Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Antalya, Türkiye

⁴Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Tıp Fakültesi, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, Sosyal Pediatri Bilim Dalı, Eskişehir, Türkiye

Bu konuda bilinenler

Epilepsi hastalarında ruhsal ve davranışsal sorunlar sık görülmektedir. Toplumun epilepsi hastalığına bakışı bu tür sorunların meydana gelmesini kolaylaştırmaktadır. Erişkin epilepsi hastalarına karşı toplumsal tutum ve davranış özelliklerini değerlendirmek amacıyla geliştirilen, geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları tamamlanmış ve kullanılmakta olan tutum ölçeği varken çocuklara yönelik ölçek mevcut değildir.

Çalışmanın katkısı

Geçerlilik ve güvenilirliği sağlanan on iki maddeden oluşan bir ölçek geliştirildi. Geliştirilen bu ölçeğin kullanılması sağlık ve sosyal politikaların geliştirilmesine ve epilepsi hastası çocukların yaşam kalitelerinin artırılmasına için objektif verilerin elde edilmesine katkı sağlayacaktır.

Öz

Amaç: Çocukluk çağı epilepsilerine karşı toplumsal tutum ölçeği bulunmamaktadır. Bu çalışmada, toplumun çocukluk çağı epilepsisine yönelik tutumlarını üç bileşenli tutum modeli temelinde geçerli ve güvenilir bir ölçek geliştirilmesi amaçlanmıştır.

Gereç ve Yöntemler: Bu araştırma İç Anadolu bölgesindeki bir ilde yaşları 18 ile 68 arasında değişen 150'si erkek, 164'ü kadın olmak üzere 314 katılımcı üzerinde yürütüldü. Araştırmada veriler, 52 maddeden oluşan taslak ölçeğin uygulanmasıyla elde edildi. Taslak ölçek maddelerinin madde ayırt ediciliğini belirlemek amacıyla korelasyon analizi; taslak ölçeğin yapı geçerliği için açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi; ölçeğin ölçüm güvenilirliği için Cronbach Alpha iç-tutarlılık katsayısı kullanıldı.

Bulgular: Araştırmada temel bileşenler ve Horn'un paralel analizi sonucunda varyansın %52,39'unu açıklayan öz-değeri 1'in üzerinde iki faktörlü yapı elde edildi. Doğrulayıcı faktör analizi sonrasında ise standart uyum değerleri kapsamında, açımlayıcı faktör analizinde modellenen faktör yapısı doğrulandı. Ölçeğin ölçüm güvenilirliği, Cronbach

Abstract

Aim: There is no scale of social attitude towards childhood epilepsies. In this research study, it was aimed to develop a valid and reliable scale based on three-component attitude model to measure society's attitudes towards childhood epilepsy.

Material and Methods: This study was conducted in a province in Central Anatolia with 314 participants (150 males and 164 females) aged between 18 and 68 years. The data in the study were obtained by applying a draft scale consisting of 52 items. Correlation analysis was performed to determine item discrimination of the items included in the draft scale; exploratory and confirmatory factor analyses were performed to determine the scale's structure validity and Cronbach alpha internal-consistency coefficients were used to determine the scale's measurement reliability.

Results: In the study, a two-factor structure with an eigenvalue above 1, which explained 52.39% of the variance, was obtained as a result of principal component analysis and Horn's parallel analysis. Following confirmatory factor analysis, the factor structure modeled in exploratory

Devamı ⇒

Cite this article as: Çarman KB, Arslantaş D, Karadağ E, Yazar C, Dinleyici M, Ünsal A. Developing a scale of social attitude towards childhood epilepsies: a validity and reliability study. Turk Pediatri Ars 2020; 55(1): 23-9.

Sorumlu Yazar/Corresponding Author: Kürşat Bora Çarman E-posta/E-mail: kbcarman@gmail.com

Geliş Tarihi/Received: 14.03.2019 **Kabul Tarihi/Accepted:** 28.06.2019

©Telif Hakkı 2020 Türk Pediatri Kurumu Derneği - Makale metnine www.turkpediatriarsivi.com web adresinden ulaşılabilir.

©Copyright 2020 by Turkish Pediatric Association - Available online at www.turkpediatriarsivi.com

DOI: 10.14744/TurkPediatriArs.2019.50251

OPEN ACCESS This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Alpha iç-tutarlılık katsayısı 0,75 ile 0,85 arasındadır. Çocukluk Çağı Epilepsi Tutum Ölçeği, (i) Duygulanımsal ve Davranışsal Tutum ile (ii) Bilişsel Tutum olmak üzere iki faktör içinde yer alan 12 maddeden oluşmakta olup ölçek 5'li Likert skalasıdır.

Çıkarımlar: Araştırmada elde edilen verilere göre geliştirilen ölçek, bireylerin çocukluk çağı epilepsisine yönelik tutumlarını ölçmede kullanılabilir geçerli ve güvenilir bir veri toplama aracı olup çocukluk çağı epilepsisine yönelik çalışmalarda kullanılabilirliği düşünülmektedir.

Anahtar sözcükler: Çocukluk çağı, geçerlik, güvenilirlik, ölçek epilepsi, tutum

Giriş

Epilepsi dünya üzerinde 70 milyonda fazla insanı etkileyen kronik nörolojik bir hastalıktır (1). Eskişehir'de 2010 yılında yapılan bir araştırmada epilepsi sıklığı 37,5 /100 000 saptanmıştır (2). Olguların çoğunda nöbetler çocukluk çağında başlamaktadır. Nöbet geçiren çocuklarda nörolojik sorunların yanı sıra psikososyal olumsuzluklar da görülebilmektedir. Epileptik nöbetler sadece beklenmedik bir anda meydana gelmekle kalmaz, aynı zamanda içinde bulunulan özel koşullara bağlı olarak çocuk için utandırıcı ve hatta tehlikeli olabilmektedir. Yapılan çalışmalar epilepsi hastası çocuklarda ruhsal ve davranışsal sorunların 4,8 kat daha fazla görüldüğünü belirlenmiştir (3). Ayrıca yaşanan toplumun epilepsi hastalığına bakışı da bu tür sorunların meydana gelmesini etkilemektedir. Erişkin epilepsi hastalarına karşı toplumsal tutum ve davranış özelliklerini değerlendirmek amacıyla Aydemir ve ark. (4) tarafından geliştirilen, geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları tamamlanmış ve kullanılmakta olan bir tutum ölçeği vardır. Ayrıca ülkemizde geliştirilen Epilepsi Damgalanma Ölçeği ve Epilepsi Öz-Yönetim Ölçekleri vardır (5, 6). Ancak çocukluk çağı epilepsi hastaları için tutum ölçeği bulunmamaktadır. Çocuk hastalara karşı toplumun tutum ve davranış özelliklerinin belirlenmesi hastaların yaşam kalitelerinin artırılması için gerekli sağlık ve sosyal politikaların geliştirilmesine katkı sağlayacaktır. Bu araştırmada, üç bileşenli (bilisel, duygulanımsal ve davranışsal) tutum modeli temelinde bireylerin çocukluk çağı epilepsi hastalarına yönelik tutumlarını belirlemek amacıyla geçerli ve güvenilir bir ölçek geliştirilmesi amaçlanmıştır (7).

Gereç ve Yöntemler

Araştırmanın türü

Bu çalışma metodolojik tipte bir araştırmadır.

Araştırmanın evren ve örnekleme

Bu araştırma Eskişehir il merkezinde 18 yaşında büyük katılımcılar ile gerçekleştirildi. Ölçek geliştirme çalışmalarında, faktör analizinin yapılabilmesi için örneklem sayısının, ölçek madde sayısının en az 5-10 katı olması gerektiği belirtilmektedir. Araştırmada kullanılan taslak ölçek 52 maddeden oluştuğundan 260 katılımcı sayısı

factor analysis was confirmed within the context of standard fit values. The Cronbach alpha internal consistency coefficient (measurement reliability of the scale) was between 0.75 and 0.85. The Childhood Epilepsy Attitude Scale consists of 12 items included in two factors: (i) Affective and Behavioral Attitude and (ii) Cognitive Attitude. The scale is a 5-point Likert-type scale.

Conclusion: According to the data obtained in the study, the scale is a valid and reliable data collection tool that can be used for measuring individuals' attitudes towards childhood epilepsy. It is thought that this scale can be used in studies related to childhood epilepsy.

Keywords: Attitude, childhood, epilepsy, reliability, scale, validity

amaçlandı. Kendisi epilepsi hastası olan ya da 3. derece kadar yakınları arasında epilepsi hastası var olan katılımcılar çalışmaya alınmadı.

Veri toplama araçları

Ölçek Taslağının Oluşturulması

Teorik Yapı

İlk olarak sosyal psikoloji alanında ortaya çıkan tutum kavramına ilişkin olarak dizinde (i) tek bileşenli model, (ii) iki bileşenli model ve (iii) üç bileşenli model olmak üzere üç farklı model bulunmaktadır. Tek bileşenli model; tutumu psikolojik bir nesnenin lehine ya da aleyhine olan duygulanım olarak tanımlanabilir (8). Nesneden hoşlandınız mı, hoşlanmadınız mı? Bu kadar basit. İlk olarak Thurstone LL (8) tarafından tanımlanan ve ölçülen tek bileşenli modelin başlıca özelliği duygulanımın merkeziliğidir. İki bileşenli modelde; tutum, yargısal tepkiler ya da örtülü bir yakınlıktır (9). Üç bileşenli model; tutumu insan yaşamının duygu, düşünce ve eylemden oluşan trikotomisi, belki de beyin evrim geçiren üç katmanını –korteks, limbik sistem ve eski beyin- yansıtmaktadır (7). Buraya kadar tutum kavramına ilişkin bazı tanım, sınıflandırma ve modellerden söz edildi, araştırmada geliştirilen ölçek üç bileşenli tutum modeli temel alınarak oluşturuldu ve ayrıntılar aşağıda açıklandı.

Faktörler, maddeleri oluşturmak için kullanılan strateji ve madde içerikleri

Ölçek üç bileşenli tutum modeli temel alınarak, ölçek (i) bilişsel tutum, (ii) duygulanımsal tutum ve (iii) davranışsal tutum olmak üzere üç faktörlü yapıda tasarlandı.

- Ölçeğin ilk faktörü, Bilişsel Tutumdur. Bilişsel tutum faktöründe yer verilen maddeler; bireyin çocukluk çağı epilepsisine yönelik inanç ve fikirlerine dayanmaktadır.
- Ölçeğin ikinci faktörü Duygulanımsal Tutumdur. Duygulanımsal tutum faktöründe yer verilen maddeler; bireyin çocukluk çağı epilepsisine yönelik inançlarından çok duygu, his ve değerlerine dayanmaktadır.
- Son faktör Davranışsal Tutumdur. Bilişsel tutum faktöründe yer verilen maddeler; bireyin çocukluk çağı epilepsisine yönelik davranışlarını ya da davranma niyetlerini içermektedir.

Taslak ölçeğin teorik yapısı ve faktörleri belirlendikten sonra tıp alanında deneyimli dört öğretim üyesi, sosyal psikoloji, ölçme-değerlendirme alanından bir öğretim üyesiyle görüşmeler yapıldı. Gerçekleştirilen görüşmeler ve dizin temel alınarak taslak ölçek için 52 madde oluşturuldu.

İçerik geçerliği

Taslak ölçeğin içerik geçerliği; psikoloji, ölçme ve değerlendirme alanından çalışan bir ve tıp alanında çalışan beş uzmanın görüşleriyle gerçekleştirildi. İçerik geçerliğinde uzmanlardan; taslak ölçekte yer verilen maddeleri okumaları ve her maddeyi; çocukluk çağı epilepsisine ilişkin bir tutum ifadesi olması ve ilgili tutumun bilişsel, duygulanımsal ya da davranışsal tutum bileşeninin hangisini temsil ettiğini değerlendirmeleri istendi. Elde edilen değerlendirmeler sonrası taslak ölçeğin içerik geçerliliği tamamlandı.

Cevaplama seçenekleri

Araştırmada taslak ölçek 5'li, Likert skalasında 52 madde olarak düzenlendi. Likert ölçeklerin puanlanmasında sıklıkla tercih edilen dört farklı derecelendirme bulunmaktadır. Bunlar; üçlü, dörtlü, beşli ve yedili ölçek puanlamasıdır (10). Likert tipi ölçeklerin maddeleri ortak seçenekli madde tipinde olup çoğunlukla üçlü, beşli ya da yedili ölçek puanları kullanılmaktadır. Dizinde bu konuda net bir uyuşma olmamakla birlikte, özgün biçiminde seçenek beşli olup bu nedenle taslak ölçekte 5'li cevaplama seçeneği tercih edilmiştir.

Araştırmanın etik yönü

Araştırma protokolü Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Etik Kurulu tarafından (25.10.2018 tarih, karar no:262) onaylandı. Bu araştırma Helsinki Bildirgesi'ne uygun olarak yapıldı.

Verilerin değerlendirilmesi

Araştırmada veriler, taslak ölçeğin katılımcılara gözlem altında uygulanmasıyla elde edildi. Katılımcılar veri toplama aracının demografik sorularından oluşan birinci bölümünü, daha sonra ise taslak ölçekteki maddelere katılma derecelerini işaretledi. Araştırmada taslak ölçeğin; (i) madde ayırt ediciliği, (ii) yapı geçerliği ve (iii) güvenilirlik analizleri gerçekleştirildi. Taslak ölçek maddelerinin madde ayırt ediciliğini saptamak için Pearson korelasyon analizi; taslak ölçeğin yapı geçerliğini saptamak için açımlayıcı (AFA) ve doğrulayıcı faktör analizi (DFA); ölçeğin ölçüm güvenilirliğini saptamak için ise Cronbach Alpha iç-tutarlılık katsayısı kullanıldı.

Bulgular

Katılımcıların sosyodemografik özellikleri

Çalışma 164 (%47,8) kadın, 150 (%52,2) erkek toplam 314

katılımcı ile gerçekleştirildi. Katılımcıların ortalama yaşı 37,96±11,13 (en düşük:19- en yüksek: 68) saptandı. Araştırma grubun %66,2'si evli, 532,8'i bekarı. Katılımcıların %67,9'u lise ve üstü eğitim görmüştü ve 186 (%59,2) katılımcı çocuk sahibiydi.

Madde ayırt ediciliği, açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri

Taslak ölçekte yer alan 52 maddenin madde ayırt ediciliğini saptamak amacıyla 314 katılımcıdan elde edilen veriler kullanıldı. Ancak taslak ölçeğin faktör yapısını saptamak için, 314 katılımcıdan elde edilen veri AFA ve DFA yapılması için rastlantısal olarak ikiye bölündü; AFA için birinci veri seti (n=157), DFA için ise ikinci veri seti (n=157) kullanıldı.

Madde ayırt ediciliği

Üç yüz on dört kişilik veri setinde kayıp verilere seri ortalamaları atandı. Daha sonra, verilerin normalliği test edilerek uç değerler z-puanları kullanılarak veri setinden çıkartıldı (11). Son aşamada, taslak ölçekte yer alan maddelerin bireyleri ayırt etmedeki yeterliliklerinin belirlenmesi için madde-toplam korelasyonları hesaplandı (Tablo 1). Madde-toplamda saptanan korelasyon katsayıları -0.18 ile 0.71 arasında değişmekle olup 11 madde (M1, M6, M10, M11, M13, M14, M22, M28, M39, M40, M41) dışındaki tüm maddeler istatistiksel olarak anlamlıdır (p<0.05). Madde-toplam korelasyonu anlamsız olan 11 madde faktör analizleri öncesi taslak ölçekten çıkartıldı.

Açımlayıcı faktör analizi (AFA)

Madde ayırt ediciliği sonrasında ölçeğin faktör yapısını saptamak amacıyla ilk aşamada; temel bileşenler ve Horn'un paralel analizi (Horn, 1965) gerçekleştirildi. İkinci aşamada; Oblimin eğik döndürmeyle temel eksen analizi kullanılarak AFA yapıldı. Ölçekten elde edilecek faktörlerin ilişkili olabileceği varsayımından hareketle AFA'da Oblimin eğik döndürme tercih edildi. Üçüncü aşamada; maddelerin faktör yükleri incelendi ve araştırma öncesi temel alınan teorik yapı dikkate alındı. Ayrıca, elde edilen faktör yükleri |.40|'dan düşük olan ya da faktör yükü birden fazla faktörde |.40|'ın üzerinde bulunan maddelere faktörde yer verilmedi.

Birinci veri setinde (n=157) yer alan veriler normal dağılım göstermediğinden, z-puanı kullanılarak uç değer olan 3 veri, veri setinden çıkarılarak, analiz 154 katılımcı verisi üzerinde gerçekleştirildi. Veri setinin KMO =0.78 ila Bartlett (p<0.01) testlerinden elde edilen sonuçlara göre AFA yapılabileceğine uygun olduğu saptandı. Temel bileşenler ve Horn'un paralel analizine göre ölçek için varyansın %52,39'ini açıklayan öz değeri 1'in üzerinde üç (3) faktörlü bir yapı elde edildi. Ölçeğin faktör sayısına karar verilir-

Tablo 1. Taslak ölçeğin madde-toplam ve madde-kalan korelasyon katsayıları

Madde no	Madde-toplam	Madde no	Madde-toplam
Madde 1	-0.03	Madde 27	0.21 ^a
Madde 2	0.22 ^a	Madde 28	0.06
Madde 3	-0.18 ^a	Madde 29	0.71 ^a
Madde 4	0.38 ^a	Madde 30	0.26 ^a
Madde 5	0.46 ^a	Madde 31	0.46 ^a
Madde 6	-0.06	Madde 32	0.41 ^a
Madde 7	0.50 ^a	Madde 33	0.23 ^a
Madde 8	0.09	Madde 34	0.48 ^a
Madde 9	0.45 ^a	Madde 35	0.37 ^a
Madde 10	0.00	Madde 36	0.51 ^a
Madde 11	0.10	Madde 37	0.45 ^a
Madde 12	0.33 ^a	Madde 38	0.20 ^a
Madde 13	0.01	Madde 39	-0.10
Madde 14	0.08	Madde 40	-0.02
Madde 15	0.27 ^a	Madde 41	-0.08
Madde 16	0.22 ^a	Madde 42	0.33 ^a
Madde 17	0.35 ^a	Madde 43	0.44 ^a
Madde 18	0.41 ^a	Madde 44	0.40 ^a
Madde 19	0.50 ^a	Madde 45	0.48 ^a
Madde 20	0.27 ^a	Madde 46	0.39 ^a
Madde 21	0.25 ^a	Madde 47	0.49 ^a
Madde 22	-0.06	Madde 48	0.35 ^a
Madde 23	0.39 ^a	Madde 49	0.56 ^a
Madde 24	0.26 ^a	Madde 50	0.51 ^a
Madde 25	0.49 ^a	Madde 51	0.43 ^a
Madde 26	0.21 ^a	Madde 52	0.55 ^a

a: p<0.01

ken; (i) teorik yapı, (ii) Horn'un paralel analizi, (iii) scree plot grafiği, (iv) özdeğer ve (v) açıklanan varyans olmak üzere beş farklı yapı dikkate alınmış olup hem Horn'un paralel analizi hem de AFA'da elde edilen iki faktörlü yapı teorik üç faktörlü yapıyı karşıladığı için analize iki faktörlü yapı üzerinden devam edildi.

Oblimin temel eksen döndürmeyle AFA yapıldığında ise, 41 maddeden 12 maddenin $|.50|$ 'nin üzerinde sadece bir faktörde yüklendiği saptandı. Çıkarılan maddelerden 7 tanesi (M18 M34, M37, M42, M44, M48, M52) $|.40|$ 'in altında faktör yüküne sahipken, 17 tanesi ise (M2, M3, M8, M9, M12, M15, M17, M20, M21, M24, M26, M27, M30, M38, M43, M45, M51) birden fazla faktörde $|.40|$ 'in üstünde faktör yüküne sahiptir. Ölçek faktörlerindeki öz değer toplamı 7,04 ve açıklanan varyans yüzde toplamı 52,39 ve

Tablo 2. Taslak ölçeğin AFA sonuçları

Faktörler	Duygulanımsal ve davranışsal tutum	Bilişsel tutum
Madde no	Faktör yükü	Faktör yükü
Madde 25	0.83	-
Madde 32	0.81	-
Madde 23	0.78	-
Madde 31	0.74	-
Madde 19	0.69	-
Madde 36	-	0.79
Madde 35	-	0.69
Madde 29	-	0.61
Madde 4	-	0.55
Madde 33	-	0.54
Madde 5	-	0.51
Madde 7	-	0.47
Özdeğer	4.30	1.97
Açıklanan varyans	35.91	16.48

maddelerin faktör yükleri ise $|0.47|$ ile $|0.83|$ arasındadır. Kalan 12 madde için AFA tekrar edildiğinde de maddelere ait faktör yüklerinin sadece bir faktörde yüksek yüke sahip olduğu görülmüştür (Tablo 2).

Yapılan AFA sonucunda Çocukluk Çağı Epilepsi Tutum Ölçeği, 12 madde ve (i) Duygusal ve Davranışsal Tutum ile (ii) Bilişsel Tutum olmak üzere iki faktörden oluşmuştur. Bu bağlamda;

(i) Duygulanımsal ve Davranışsal Tutum: Bu faktör tamamı olumsuz beş maddeden oluşmakta olup faktörden alınan yüksek puan, bireyin çocukluk çağı epilepsisine yönelik yüksek duygulanımsal ve davranışsal tutuma sahip olduğunun göstergesidir.

Madde örnekleri

- (1) Epilepsili çocuk anne babaya verilen bir cezadır.
- (2) Çocuğumun epilepsisi olan birisiyle arkadaş olmasını istemem.
- (ii) Bilişsel Tutum: Bu faktör biri olumlu, altısı olumsuz yedi maddeden oluşmakta olup faktörden alınan yüksek puan, bireyin çocukluk çağı epilepsisine yönelik yüksek bilişsel tutuma sahip olduğunun göstergesidir.

Madde örnekleri

- (1) Epilepsi, çocuğum normal gelişimini bozar.
- (2) Aşırı ışık, her epilepsi hastası çocuğum nöbetini artırır.

Doğrulayıcı faktör analizi (DFA)

Açımlayıcı Faktör Analizi'nde belirlenen faktörler temel alınarak ve ikinci veri seti kullanılarak DFA gerçekleştirildi.

Tablo 3. Çocukluk Çağı Epilepsi Tutum Ölçeğinin DFA modeline ilişkin uyum parametreleri

Uyum parametreleri	Katsayı
GFI	0.91
AGFI	0.89
PGFI	0.78
RMSEA	0.06
CFI	0.94
NFI	0.91
sd	53
χ^2	151.82
χ^2/sd	2.86

Doğrulamalı Faktör Analizi öncesi veri setinin normalliği incelenerek ve z-puan kullanılarak uç değerler çıkartıldı. Doğrulamalı Faktör Analizi için maksimum olabilirlik yöntemi tercih edilmiş ve uyum parametreleri saptandı. Ölçeğin DFA'sı iki aşamada gerçekleştirildi: (i) Birinci aşamada AFA sonucunda belirlenen faktörlerin, DFA öncesi tahmin edilen değerlerin teorik limitlerini aşmadığı saptandı. (ii) İkinci aşamada DFA'ya ilişkin Ki-kare (χ^2) değeri ve anlamlılık düzeyleri saptandı [$\chi^2=151.82$, $sd=53$, $p<0.01$]. Serbestlik derecesine bağlı olarak düşük Ki-kare (χ^2) değeri, önerilen modelin toplanan veriye uygun olduğunun göstergesidir. Ayrıca, modele ilişkin uyum ölçümleri de [GFI=0.91, AGFI=0.89, PGFI=0.78, RMSEA=0.06, CFI=0.94, NFI=0.91] AFA'da önerilen modelin uygun olduğunu gösterdi (Tablo 3). Doğrulamalı Faktör Analizi'nde elde edilen ve faktörlerin maddelerle olan ilişkisini gösteren standartlaştırılmış katsayıları 0.41 ile 0.85 arasındadır. Saptanan sonuçlar standart uyum parametrelerine göre incelendiğinde verinin modellenen faktör yapısını doğruladığı söylenebilir.

Faktörler arasındaki korelasyonlar ve güvenilirlik analizi

Ölçeğin ölçüm güvenirliliği, iç-tutarlılık katsayısı kullanılarak incelenmiş olup Çocukluk Çağı Epilepsi Tutum Ölçeğinin Cronbach Alpha iç-tutarlılık katsayısı 0.75 ile 0.85 arasındayken ölçeğin faktörleri arasındaki korelasyon katsayısı ise 0.45'tir (Tablo 4).

Tartışma

Bu çalışmada; 314 yetişkin üzerine üzerinde üç bileşenli tutum modeli temel alınarak geliştirilen Çocukluk Çağı Epilepsi Tutum Ölçeğinin geçerlik ve güvenirliliği test edilmiştir. Bu amaçla araştırma beş aşamada yürütülmüştür: (i) madde ayırt ediciliği, (ii) AFA, (iii) DFA, (iv) iç tutarlılık ve (v) faktörler arasındaki korelasyon katsayıları.

Taslak ölçekte yer alan maddelerin, madde ayırt ediciliğinin saptanması amacıyla madde-toplam korelasyon kat-

Tablo 4. Ölçeğin faktörler arasındaki korelasyon ve iç tutarlılık katsayıları

Faktör	Madde sayısı	Alpha	1	2	3
1- Duygulanımsal ve davranışsal tutum	5	0.85	–	0.45 ^a	0.89 ^a
2- Bilişsel tutum	7	0.75		–	0.79 ^a
Toplam	12	0.81			

sayıları hesaplandı, analiz sonucunda 11 madde dışındaki diğer 41 maddenin madde ayırt ediciliği olduğu bulundu. İkinci aşamada, ölçeğin yapısı AFA ile incelendi, ölçeğin teorik yapıya benzer şekilde iki faktörden (duygulanımsal ve davranışsal faktörler birleşmiştir) oluştuğu görüldü: Duygulanımsal ve Davranışsal Tutum (5 madde) ve Bilişsel Tutumdur (7 madde). Elde edilen faktörler üç bileşenli tutum modeliyle de örtüşmektedir.

Ölçeğin DFA'da AFA sonucu oluşan modele uygun Ki-kare değeri anlamlıdır Doğrulamalı Faktör Analizi'nde Ki-kare değerinin anlamsız çıkması beklenirken çalışmada örneklem büyüklüğünden dolayı Ki-kare değeri anlamlı çıkmıştır. Buna karşın bir uyum ölçümü olan χ^2/sd sonucunda elde edilen düşük değer, önerilen modelin toplanan veriye uygun olduğunun kanıtıdır (12). Doğrulamalı Faktör Analizi modeline ait uyum parametreleri [GFI=0.91, AGFI=0.89, PGFI=0.78, RMSEA=0.06, CFI=0.94, NFI=0.91] modelin uygunluğuna işaret etmektedir. Ayrıca, DFA'da elde edilen standartlaştırılmış katsayılar da yeterlidir.

Çocukluk Çağı Epilepsi Tutum Ölçeğinin hem genel hem de faktör bazında ölçüm güvenirlilik katsayıları yeterlidir. Çalışmada elde edilen geçerlik ve güvenirlilik değerleri, ölçeğin bireylerin çocukluk çağı epilepsisine yönelik tutumlarının değerlendirilmesinde kullanılması için bir kanıt niteliğindedir.

Sonuç, puanlama sistemi ve öneriler

Çocukluk Çağı Epilepsi Tutum Ölçeği duygulanımsal ve davranışsal ile bilişsel olmak üzere iki faktör içinde yer alan 12 maddeden oluşmakta olup ölçek 5'li Likert skalasıdır. Ölçekte 11 madde ters puanlama gerektirmektedir. Ölçeğin 'Duygulanımsal ve Davranışsal Tutum' faktöründen en düşük 5, en yüksek 25 puan; 'Bilişsel Tutum' faktöründen minimum 7, maksimum 35 puan ve ölçeğin toplamından ise en düşük 12, en yüksek ise 60 puan alınabilmektedir. Analiz sonuçlarına göre geliştirilen Çocukluk Çağı Epilepsi Tutum Ölçeği yeterli geçerlik ve ölçüm güvenirliliğine sahiptir.

Epilepsi hastası çocuklar ve aileleri tüm diğer insanlar gibi toplum içerisinde yaşamaktadır ve toplumu oluşturu-

ran öteki bireylerle etkileşim halindedirler. Yaşanabilecek olumsuz durumlar epilepsi hastası çocuğun sağlığını ve yaşam kalitesini etkileyecektir. Geliştirdiğimiz bu ölçeğin klinisyenler tarafından kullanılması sağlık ve sosyal politikaların geliştirilmesine yaşam kalitelerinin artırılmasına için objektif verilerin elde edilmesine ve kullanılmasına katkı sağlayacaktır.

Sonuç olarak, araştırma verilerine göre geliştirilen ölçek bireylerin çocukluk çağı epilepsisine yönelik tutumlarının ölçülmesinde kullanılacak geçerli ve güvenilir bir araç olup çocukluk çağı epilepsisi tutumlarına yönelik çalışmalarda kullanılabilirliği düşünülmektedir.

Etik Kurul Onayı: Araştırma protokolü Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Etik Kurulu tarafından (25.10.2018 tarih, karar no: 262) onaylandı.

Hasta Onamı: Katılımcılardan yazılı onam alınmıştır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Yazar Katkıları: Fikir - K.B.Ç., D.A.; Tasarım - K.B.Ç., D.A., E.K.; Veri Toplanması ve/veya İşlemesi K.B.Ç., C.Y., M.D.; Analiz ve/veya Yorum - D.A., E.K., A.Ü.; Yazıyı Yazan - K.B.Ç., D.A., E.K.; Eleştirel İnceleme - D.A., E.K., A.Ü.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması bildirmemişlerdir.

Mali Destek: Yazarlar bu çalışma için mali destek almadıklarını beyan etmişlerdir.

Ethics Committee Approval: The study protocol was approved by the Ethics Committee of Eskişehir Osmangazi University (date: 25.10.2018, decision number: 262).

Informed Consent: Written informed consent was obtained from the participants.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Author Contributions: Concept - K.B.Ç., D.A.; Design - K.B.Ç., D.A., E.K.; Data Collection and/or Processing - K.B.Ç., C.Y., M.D.; Analysis and/or Interpretation - D.A., E.K., A.Ü.; Writing - K.B.Ç., D.A., E.K.; Critical Review - D.A., E.K., A.Ü.

Conflict of Interest: The authors have no conflicts of interest to declare.

Financial Disclosure: The authors declared that this study has received no financial support.

Kaynaklar

1. Ngugi AK, Kariuki SM, Bottomley C, Kleinschmidt I, Sander JW, Newton CR. Incidence of epilepsy: a systematic review and meta-analysis. *Neurology* 2011; 77: 1005–12.
2. Celiktaş E, Erdinç OO, Metintas S, et al. Incidence of epilepsy in a defined area of Central Anatolia, Turkey, after 15 years of age. *Neuroepidemiology* 2010; 35: 221–5. [CrossRef]
3. McDermott S, Mani S, Krishnaswami S. A population-based analysis of specific behavior problems associated with childhood seizures. *J Epilepsy* 1995; 8: 110–8. [CrossRef]
4. Aydemir N. Developing two different measures for assessing knowledge of and attitudes toward epilepsy for the Turkish population. *Epilepsy Behav* 2008; 12: 84–9. [CrossRef]
5. Baybaş S, Yıldırım Z, Ertem DH, Dirican A, Dirican A. Development and validation of the stigma scale for epilepsy in Turkey. *Epilepsy Behav* 2017; 67: 84–90. [CrossRef]
6. Yeni K, Tulek Z, Bebek N, et al. Attitudes towards epilepsy among a sample of Turkish patients with epilepsy. *Epilepsy Behav* 2016; 62: 66–71. [CrossRef]
7. McGuire WJ. The structure of individual attitudes and attitude systems. In: Pratkanis AR, Breckler SJ, Greenwald AG, editors. *The third Ohio State University Vol. on attitudes and persuasion. Attitude structure and function*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates Inc; 1989. p.37–69.
8. Thurstone LL. The Measurement of Social Attitudes. *J Abnorm Psychol* 1931; 26: 249–69. [CrossRef]
9. Hogg MA, Vaughan GM. *Social psychology*. New Jersey: Prentice-Hall; 1995.
10. Vagias WM. Likert-type scale response anchors. *Clemson International Institute for Tourism & Research Development, Department of Parks, Recreation and Tourism Management*. South Carolina: Clemson University; 2006.
11. Horn JL. A Rationale and test for the number of factors in factor analysis. *Psychometrika* 1965; 30: 179–85. [CrossRef]
12. Jöreskog KG, Sörbom D. *LISREL 8.5 for Windows [Computer Software]*. Lincolnwood, IL: Scientific Software International; 2001.

Ek 1. Çocukluk Çağı Epilepsi Tutum Ölçeği

Taslak	Düzenlenmiş	Madde ifadesi
4.	1.	Epilepsi mutlak ölümcül bir hastalıktır ^b
5.	2.	Epilepsi, çocuğun normal gelişimini bozar ^b
7.	3.	Epilepsili çocuğun zekâsı yaşıtlarına göre geridir ^b
19.	4.	Çocuğumun epilepsisi olan birisiyle arkadaş olmasını istemem ^b
23.	5.	Epilepsili çocuğu olan ailelere kötü davranılır ^b
25.	6.	Epilepsili çocuk anne babaya verilen bir cezadır ^b
29.	7.	Epilepsisi olan çocukların söyledikleri anlaşılmaz ^b
31.	8.	Epilepsisi olan çocuk benim çocuğumla aynı ortamda olmamalıdır ^b
32.	9.	Epilepsili çocuk nöbeti engellemek için üzerinde nazar boncuğu taşınmalıdır ^b
33.	10.	Aşırı ışık, her epilepsi hastası çocuğun nöbetini artırır ^b
35.	11.	Çocuğun nöbet geçirmesinde yedikleri etkilidir ^b
36.	12.	Fazla şeker tüketimi çocuğun epilepsi nöbetinin sıklığını artırır ^b

b: Test puanlanması gereken maddeler

Ek 2. Çocukluk Çağı Epilepsilerine Karşı Toplumsal Tutum Ölçeği (ÇEKTÖL)

		Tamamen katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Tamamen katılmıyorum
1	Epilepsi mutlak ölümcül bir hastalıktır					
2	Epilepsi, çocuğun normal gelişimini bozar					
3	Epilepsili çocuğun zekâsı yaşıtlarına göre geridir					
4	Çocuğumun epilepsisi olan birisiyle arkadaş olmasını istemem					
5	Epilepsili çocuğu olan ailelere kötü davranılır					
6	Epilepsili çocuk anne babaya verilen bir cezadır					
7	Epilepsisi olan çocukların söyledikleri anlaşılmaz					
8	Epilepsisi olan çocuk benim çocuğumla aynı ortamda olmamalıdır					
9	Epilepsili çocuk nöbeti engellemek için üzerinde nazar boncuğu taşınmalıdır					
10	Aşırı ışık, her epilepsi hastası çocuğun nöbetini artırır					
11	Çocuğun nöbet geçirmesinde yedikleri etkilidir					
12	Fazla şeker tüketimi çocuğun epilepsi nöbetinin sıklığını artırır					